

Konstitutionsutskottets yttrande

1977/78: 2 y

över dels propositionen 1977/78: 91 om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m. jämte motioner, dels propositionen 1977/78: 144 med förslag till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio m. m. jämte motion

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har anmodat konstitutionsutskottet att avge yttrande över propositionen 1977/78: 91 om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m. jämte motioner väckta med anledning av propositionen såvitt avser frågor som ligger inom konstitutionsutskottets beredningsområde. Denna handläggningsordning har för detta fall under hand överenskommits mellan konstitutions- och kulturutskotten.

Till konstitutionsutskottet har tidigare hänvisats *dels* den under allmänna motionstiden väckta motionen 1977/78: 1415 av Filip Fridolfsson (m) och Tore Nilsson (m) om intern TV-sändning, *dels* propositionen 1977/78: 144 med förslag till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio m. m. jämte den med anledning av propositionen väckta motionen 1977/78: 1877 av Lars Werner m. fl. (vpk). De frågor som behandlas i nu nämnda motioner och proposition har samband med radio-TV-propositionen. Med hänvisning till vad nyss sagts om den valda handläggningsordningen beträffande radio-TV-propositionen anser utskottet att även dessa ärenden bör i förevarande fall slutligt beredas av kulturutskottet. Utskottet har sålunda beslutat att med eget yttrande överlämna propositionen 1977/78: 144 och motionerna 1977/78: 1415 och 1977/78: 1877 till kulturutskottet.

Utskottet

I propositionen 1977/78: 91 behandlas radions och televisionens organisation och inriktning under perioden fram t. o. m. budgetåret 1985/86. Organisatoriskt innebär förslaget att två nya programföretag, ett för TV och ett för riksradiation, bildas. Jämte Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio skall dessa bolag ingå i en koncern som leds av ett moderbolag. Moderbolagets funktioner skall enligt propositionen innefatta sådana uppgifter som medelsfördelning och fördelning av sändningstider mellan dotterföretagen och därmed sammanhängande uppgifter beträffande gemensam planering för hela koncernen. För utformningen av programverksamheten skall dotterföretagen ha ansvaret.

Radions och televisionens kultura ansvar föreslås bli starkare markerat

i de nya avtalen med staten som skall ingås med varje programföretag för sig och gälla en sjuårsperiod efter den 1 juli 1979. Nuvarande system med två i programsättningen självständiga TV-kanaler skall bestå. Som ett viktigt mål för programverksamheten anges att åstadkomma kvalitetsförbättringar. Kravet på opartiskhet och saklighet i programverksamheten understryks i propositionen.

Radionämnden föreslås få en stärkt organisation genom att en tjänst som direktör inrättas vid nämnden. Direktören skall enligt förslaget kunna besluta bl. a. i vissa granskningsfrågor. Radionämndens granskningsuppgifter bör enligt förslaget inte ändras i förhållande till vad som gäller f. n. Däremot bör nämnden få vidgade befogenheter när det gäller frågor rörande genmäle och beriktigande.

I propositionen läggs fram förslag till ändringar i radiolagen och radioansvarighetslagen. Vidare föreslås en ny lag om avgift för innehav av televisionsmottagare. Propositionen innehåller också förslag till lag om försöksverksamhet med närradio. Avsikten är att en sådan verksamhet skall inledas och till en början pågå under tre år i anslutning till en parlamentarisk utredning av frågan. I propositionen 1977/78: 144 läggs fram förslag till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio. Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 juli 1978.

Utskottet kommer i sitt yttrande att uppehålla sig främst kring frågor om programföretagens verksamhet när det gäller å ena sidan kravet på opartiskhet och saklighet och å andra sidan vikten av en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet i etermedierna. I anslutning härtill kommer utskottet att behandla radionämndens uppgifter. En rad av motionerna behandlar hithörande frågor och innehåller förslag till andra lösningar på olika punkter än de som anvisas i propositionen. Lagstiftningsfrågorna i dessa avscenden är av centralt intresse i sammanhanget. Eftersom lagstiftning om radio och television hör till utskottets kompetensområde innefattas även övriga lagstiftningsfrågor i utskottets yttrande.

I propositionen om radions och televisionens fortsatta verksamhet framhålls dessa mediers ökande kulturpolitiska roll i samhället mot bakgrund av det reformarbete som bedrivits på kulturområdet de senaste åren. Strävandena i detta arbete har bl. a. varit att nå ut med kulturaktiviteter till olika delar av landet och till grupper som tidigare inte har deltagit i kulturlivet. En annan viktig ambition har varit att finna nya vägar för en konstnärlig och kulturell förnyelse. I alla dessa avscenden har radion och televisionen naturliga uppgifter. Vägledande för riktlinjerna i propositionen för radio- och TV-verksamheten under nästa avtalsperiod är kraven på integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering. Förslagen utgår från den grundsyn om radio och TV i allmänhetens tjänst som präglar gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio. Detta innebär att radio- och TV-verksamheten på samma sätt

som hittills skall garanteras en fri och i publicistiskt avseende oberoende ställning.

Utskottet instämmer i dessa allmänna synpunkter och tillstyrker propositionens förslag till ändringar av radiolagen såvitt avser radions och televisionens framtida organisation och allmänna inriktning. Detta betyder att utskottet avstyrker de motioner vari yrkas avslag på propositionens lagförslag i detta hänseende. Utskottet anser sig inte böra närmare beröra organisationsfrågorna vilka kommer att behandlas av kulturutskottet.

Kravet på opartiskhet och saklighet i programverksamheten understryks i propositionen. Därvid skall dock beaktas principen om en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet. I förslaget till ändring av 6 § radiolagen föreslås att bestämmelser av denna innebörd tas in i första stycket av paragrafen.

Principen om yttrandefrihet i radio och TV knyter an till tryckfrihetsförordningens regler på området. Reglerna härom finns i radioansvarighetslagen. Frågan om att samordna yttrandefriheten i tal och skrift och i olika medier i en gemensam yttrandefrihetsgrundlag behandlas f. n. av den förra året tillkallade yttrandefrihetsutredningen (Dir JU 1977: 31).

Även om reglerna om yttrandefriheten i radio och TV sålunda f. n. finns i radioansvarighetslagen anser utskottet det väsentligt att den viktiga principen om yttrande- och informationsfriheten i massmedia kommer till uttryck också i radiolagen. Utskottet har således ingen erinran mot lagförslaget i denna del.

Enligt propositionen kan ett program eller programinslag inte balanseras av ett annat program eller programinslag som sänds av ett annat programföretag. Vad gäller televisionen anförs i propositionen att med hänsyn till den självständighet i fråga om programverksamheten som de två TV-kanalerna skall ha i förhållande till varandra och till den gemensamma bolagsledningen bör såvitt gäller ansvaret för opartiskhet och saklighet var och en av kanalerna i princip jämföras med ett självständigt programföretag. Mellan de båda kanalerna bör dock kunna träffas sådan överenskommelse i fråga om programverksamheten att balansering mellan kanalerna kan ske under förutsättning att det framstår som naturligt för publiken.

Propositionens innehåll på denna punkt kritiscras i några av motionerna, bl. a. i partimotionerna 1796 (s) och 1799 (vpk) samt motionen 1784. I motionerna hävdas att den i propositionen förordade ordningen om balansering av program skulle innebära en avsevärd inskränkning av yttrandefriheten i förhållande till nuläget. Enligt motionerna bör programverksamheten som hittills i detta avseende ses som en helhet.

Utskottet har inte kunnat finna att vad som uttalas i propositionen angående programverksamhetens balansering skulle innebära sådana

risker för inskränkning av yttrandefriheten som befaras enligt motionerna. Vad gäller exempelvis televisionen förutsätts det i propositionen att överenskommelse i sådana frågor skall kunna träffas mellan de båda kanalerna. Motionsyrkandena på denna punkt avstyrks följaktligen.

I nuvarande radioavtal finns en bestämmelse om att bolaget i programverksamheten skall hävda de grundläggande demokratiska värdena. Denna bestämmelse har tolkats som en skyldighet för Sveriges Radio att vara partisk till förmån för de grundläggande demokratiska värdena och utgör sålunda en modifiering av kravet på opartiskhet i radiolagen.

Stadgandet har inte varit avsett att hindra Sveriges Radio från att skildra odemokratiska förhållanden och företeelser eller från att återge odemokratiska meningsyttringar i radio och TV. Enligt radionämnden innefattar bestämmelsen en skyldighet för Sveriges Radio att i programverksamheten verka för att rasfördomar bekämpas.

Enligt radioutredningen bör det även i framtiden finnas bestämmelser som ålägger programföretag en skyldighet att uppträda partiskt till förmån för vad som kan anses utgöra folkstyrelsens grundvalar och till förmån för respekten för människovärdet. Den nuvarande formuleringen i radioavtalet är enligt radioutredningens mening emellertid oprecis och kan ges både vida och snäva tolkningar.

I enlighet med radioutredningens förslag har i förslaget till ändring av 6 § radiolagen i ett andra stycke tagits in en bestämmelse om att programföretag i programverksamheten skall hävda det demokratiska statsskickets grundidéer samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Med sistnämnda uttryck avses de sidor av demokratibegreppet som anknyter till sådana förhållanden som fördömande av rasism, våld och brutalitet samt hävdande av jämställdhet mellan män och kvinnor.

Partimotionen 1796 (s) avvisar förslaget till ändrad formulering av demokratibestämmelsen i förhållande till nuvarande radioavtal. Enligt motionen finns det flera skäl att behålla den nuvarande formuleringen. Det har sålunda efter hand utbildats en praxis både inom Sveriges Radio och radionämnden om hur bestämmelsen skall tolkas. I motionen erinras om att både Sveriges Radio och radionämnden liksom en majoritet av de remissinstanser som uttalat sig i frågan också har avstyrkt en ändring av formuleringen. Enligt motionen finns det inte heller något skäl att i själva lagtexten ta in formuleringen om hävdande av principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Det bör däremot framgå av specialmotiveringen till paragrafen att denna princip skall vara vägledande för programverksamheten. Även i partimotionen 1799 (vpk) avstyrks förslaget till omformulering av de berörda bestämmelserna.

Som framgår av propositionen är det inte avsett att den nya formuleringen av den s. k. demokratibestämmelsen skall i sak tolkas annorlunda

än nuvarande bestämmelse i radioavtalet. Propositionens förslag grundar sig på vad radioutredningens majoritet ansett i denna fråga. Utskottet har inte funnit anledning att frångå propositionens förslag på denna punkt och avstyrker sålunda förslaget i motionerna i denna del.

I propositionen föreslås att i ett tredje stycke i 6 § radiolagen, i enlighet med vad som nu gäller, tas in föreskrifter om att ett avtal angående bl. a. programregler skall ingås mellan regeringen och varje programföretag. Regeringsformens bestämmelser om yttrandefrihet får enligt propositionen anses kräva att möjligheterna för regeringen att i avtal med programföretag införa föreskrift om skyldighet att sända beriktigande och genmäle samt vissa meddelanden till allmänheten ges stöd i lag, liksom en erinran att avtalet kan innehålla föreskrifter till skydd för enskilds privatliv och förbud mot kommersiell reklam och mot program som bekostas av annan än programföretaget. Utskottet ansluter sig till propositionens förslag i nu nämnt avseende.

I motionen 1790 föreslås ett tillägg till det föreslagna tredje stycket i 6 § radiolagen av innebörd att skyldighet skall föreligga för programföretagen att i programverksamheten främja nyktra levnadsvanor och i övrigt en ökad folknykterhet. Alkoholproblemet berörs även i motionen 1801. Utskottet delar motionernas synpunkter angående det angelägna i att folknykterheten befrämjas i olika sammanhang och också i etermedierna. I propositionen uttalar även föredragande departementschefen att det är viktigt att man i programverksamheten iakttar varsamhet vid speglingen av bruket av olika gifter, t. ex. alkohol. I likhet med departementschefen anser utskottet inte erforderligt att binda programföretagen med uttryckliga föreskrifter i detta hänseende. Motionsyrkandena avstyrks.

I propositionen behandlas frågan om våldsinslag i underhållningsprogram. Det erinras i sammanhanget om den forskning som pågått sedan länge om hur såväl vuxna som barn påverkas av film och TV i detta avseende. Enligt propositionen medger de undersökningar som hittills publicerats ännu inte några entydiga slutsatser. Departementschefen understryker att den svenska televisionens programutbud bör präglas av försiktighet när det gäller våldsskildringar och våldsinslag. Enligt propositionen krävs dock inte några särskilda föreskrifter i lag eller avtal i detta hänseende.

Frågan om underhållningsvåldet har tagits upp i partimotionerna 1796 (s) och 1799 (vpk). Enligt motionerna är det numera väl dokumenterat att våldsinslagen i underhållningsprogram har en klart negativ inverkan på framför allt barn. I motionen 1796 föreslås ett tillkännagivande till regeringen att inslagen av våld i underhållningsprogram minskas så långt möjligt. I motionen 1799 begärs ett riksdagsuttalande av liknande innebörd.

Utskottet anser att inslag av våld i radions och televisionens under-

hållningsprogram bör minskas så långt som det är möjligt. Detta har enligt utskottet stöd i de allmänna regler för programverksamheten, vilka som tidigare nämnts tagits upp i förslaget till 6 § andra stycket radiolagen. Motionerna får anses besvarade med vad utskottet anfört.

Beträffande radionämndens organisation och uppgifter vill utskottet anföra följande. Radionämnden som är ett statligt organ har att övervaka att programverksamheten utövas opartiskt och sakligt. Övervakningen sker genom att nämnden granskar program som har sänts. Nämnden är däremot inte behörig att meddela föreskrifter om de framtida programmens innehåll och utformning.

Radionämnden består av sju ledamöter jämte suppleanter som utses av regeringen. Ordförande i nämnden är f. n. ett regeringsråd.

Enligt propositionens förslag skall radionämnden som hittills utföra kontroll av att programföretag följer bestämmelserna i radiolag och avtal med staten. Detta skall ske genom efterhandsgranskning av sända program. Granskningen kan ske efter anmälan från allmänheten eller på eget initiativ.

Departementschefen betonar i propositionen vikten av att radionämnden ges möjlighet att koncentrera sitt arbete på principiellt viktiga ärenden. Det är vidare av stor betydelse att nämnden organiseras så, att det blir möjligt att öka antalet granskningsärenden. Departementschefen syftar då främst på en fortsatt utvidgning av nämndens granskning på eget initiativ. Enligt propositionen är avsikten att överföra vissa kvalificerade uppgifter till en tjänsteman — lämpligen benämnd direktör — hos nämnden. Denne skulle få rätt att självständigt besluta om utredning och granskning av program eller programinslag utan föregående anmälan, rätt att infordra yttrande från programföretag i granskningsärende samt rätt att på nämndens vägnar fatta beslut, som ej innebär att program strider mot radiolag eller avtal.

För att säkerställa att radionämndens verksamhet blir känd hos en bred allmänhet och att nämnden i ökad utsträckning bidrar till debatten om radions och televisionens programverksamhet föreslås vissa åtgärder i propositionen. Bl. a. skall programföretagen vara skyldiga att på lämpligt sätt redogöra för sådana beslut av radionämnden som innebär att program som sänts av företaget har fällts. För detta ändamål har i förslaget till 7 § radiolagen i ett nytt andra stycke tagits in en bestämmelse enligt vilken det i avtal med programföretag får föreskrivas förpliktande att publicera sådant beslut av radionämnden enligt vilket företaget har brutit mot radiolagen eller avtalet mellan regeringen och bolaget.

Radionämnden saknar f. n. befogenhet att meddela direktiv om införande av genmäle eller beriktigande eftersom radionämnden inte får meddela föreskrifter om programmens innehåll eller utformning.

Med hänvisning till den betydelse frågan om genmäle och beriktigande har för förhållandet mellan programföretagen och allmänheten före-

slås i propositionen att programföretagen skall vara skyldiga att genast underrätta radionämnden såväl när begäran om genmäle eller beriktigande framställs som när beslut i ärendet fattats.

Frågan om radionämndens uppgifter och organisation har tagits upp i några motioner.

I partimotionen 1796 (s) godtas propositionens förslag om överförande av vissa uppgifter till en tjänsteman — direktör — hos nämnden. Någon erinran mot att direktören får rätt att besluta om utredning och granskning av program samt rätt att infordra yttrande från programföretagen föreligger inte enligt motionen. Däremot bör direktören inte få rätt att fatta någon form av fällande beslut. Enligt motionen innebär propositionens förslag på denna punkt att direktören visserligen inte skulle få fatta beslut om att ett program strider mot lag eller avtal men väl kritisera program. Eftersom man inom programföretagen inte i praktiken gör skillnad mellan fällda och kritiserade program bör det klargöras att såväl fällande som kritiserande beslut skall som hittills fattas av radionämnden. Däremot bör direktören ha rätt att fria program.

I partimotionen 1799 (vpk) anläggs liknande synpunkter på direktörens befogenheter. Rätten att kritisera program från denne tjänstemans sida ökar enligt motionen risken för att överdriven försiktighet uppstår i programarbetet.

Som tidigare framgått är avsikten att direktören hos radionämnden skall få befogenhet att på nämndens vägnar fatta beslut, som ej innebär att program strider mot radiolag och avtal, dvs. fatta ”friande” beslut angående program eller programinslag. Enligt utskottet innebär detta att direktören om han vid sin granskning skulle finna fog för kritik underställer frågan nämndens prövning. Med det anförda får motionerna på denna punkt anses besvarade.

I partimotionen 1799 anförs att skrivningarna i propositionen beträffande den s. k. genmälesrätten bör utgå. I motionen 1801 yrkas att radionämnden skall ges behörighet att meddela föreskrifter om de framtida programmens innehåll och utformning. Med hänvisning till de synpunkter som lämnas i propositionen på radionämndens uppgifter både nu och i framtiden, vilka synpunkter utskottet instämmer i, avstyrks motionen 1801 på denna punkt. Likaså avstyrks yrkandet i motionen 1799 om skrivningarna angående genmälesrätten.

De förslag till ändringar i radiolagen som inte berörts i det föregående liksom förslaget till lag om ändring i radioansvarighetslagen tillstyrks av utskottet.

Som inledningsvis framgått innehåller propositionen ett förslag till lag om försöksverksamhet med s. k. närradio. Avsikten är som tidigare nämnts att en sådan verksamhet skall inledas och till en början pågå under tre år i anslutning till en parlamentarisk utredning av frågan. Hur denna försöksverksamhet skall organiseras och bedrivs har utförligt

redovisats i propositionen. Utskottet, som tillstyrker regeringsförslaget om närradioförsöken, har inte funnit anledning att närmare gå in på de organisatoriska frågorna, vilka i stället får förutsättas komma att närmare behandlas av kulturutskottet. De motioner vari lagförslaget om närradio avvisas avstyrks.

Enligt propositionen bör reglerna om programverksamheten i närradio och när-TV göras annorlunda än för andra rundradiosändningar. Departementschefen anser att man inte kan ålägga de sammanslutningar som enligt propositionens förslag avses få tillstånd till sådana sändningar att i programverksamheten uppfylla radiolagens krav på opartiskhet. Med hänsyn härtill saknas enligt propositionen anledning att låta programmen i närradio och när-TV granskas av radionämnden. Departementschefen anser att det är givet att sändande sammanslutning även utan regler bör ålägga sig krav på kontroll av sakuppgifter, på skydd för personlig integritet och på att lämna beriktigande av felaktiga sakuppgifter.

I ett avseende bör enligt propositionen ett avsteg från vad som gäller för tidskrifter göras. Kommersiell reklam bör inte få förekomma i närradio och när-TV. Vidare får sammanslutningars sändningsverksamhet inte till någon del bekostas med medel eller annan egendom som utan vederlag har ställts till sammanslutningens förfogande enbart för att möjliggöra sändning av visst program eller vissa slag av program. Bestämmelser i de berörda hänseendena har tagits upp i lagförslaget.

Enligt propositionen avses bestämmelserna om ansvar för sändningar i närradio och när-TV i vissa avseenden ges en något annan utformning än de som gäller för den allmänna radio- och TV-verksamheten. Detta gäller främst programutgivare. I den inledningsvis angivna propositionen 1977/78: 144 föreslås en särskild lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio m. m. Utskottet har inte någon erinran mot förslagen i denna proposition och avstyrker motionen 1877.

I motionen 1792 tas bl. a. upp frågan om behovet av efterhandsgranskning även av närradiosändningar. Enligt motionen är de tankegångar departementschefen gett uttryck för i radio-TV-propositionen vad gäller kraven på kontroll av sakuppgifter, skydd av personlig integritet och beriktigande av felaktiga sakuppgifter inte tillräckligt bärande. För allmänheten torde närradio inte uppfattas som någon tidning. Om en radiolyssnare känner sig kränkt eller på annat sätt reagerar mot programmet blir det enligt motionen naturligt att vederbörande gör en anmälan till radionämnden. I motionen föreslås därför att i lagen om försöksverksamhet med närradio tas in bestämmelser om skyldighet för sammanslutning att i sin programverksamhet iaktta saklighet och respekt för enskildas privatliv, liksom skyldighet att sända redogörelse för beslut av radionämnden när sammanslutning brutit mot bestämmelserna. Motionens förslag innebär att radionämnden skall granska av allmänheten an-

mällda närradioprogram men däremot inte vara skyldig att på eget initiativ ta upp sådana program till granskning. Motionen innehåller förslag till komplettering av den föreslagna lagen i angivna hänseenden.

Som tidigare framgått skall närradioförsöken ske i anslutning till en parlamentarisk utredning av frågan om en eventuell permanent närradio och när-TV. Denna utredning kommer inte att övervaka själva programverksamheten utom vad gäller förbudet mot kommersiell reklam o. d. Utskottet delar den uppfattning som kommit till uttryck i motionen, nämligen att närradiosändningar av allmänheten kan komma att uppfattas som vilka radio- eller TV-sändningar som helst. Vidare instämmer utskottet i de synpunkter som framförts både i propositionen och i motionen om att krav på kontroll av sakuppgifter, på skydd för personlig integritet och på beriktigande av felaktiga sakuppgifter även bör ställas på de sammanslutningar som får tillstånd att sända närradioprogram. Enligt utskottet är därför den i motionen behandlade frågan om behovet av att även närradioprogram granskas av radionämnden värd stort beaktande.

Utskottet anser att det bör ankomma på regeringen att närmare överväga hur en granskning bör komma till stånd. Det kan också finnas skäl att den parlamentariska kommitté som enligt propositionen skall tillkallas för att utreda frågan om närradio och när-TV får i uppdrag att ta upp frågan om den berörda granskningsverksamheten. Utskottet föreslår att vad utskottet anfört på denna punkt ges regeringen till känna.

Till sist i detta sammanhang tar utskottet upp en lagteknisk fråga.

I förslaget till lag om avgift för innehav av televisionsmottagare har 6 § följande lydelse: "Den som bryter mot 2 § eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag dömes till böter, högst femhundra kronor." I förslaget till lag om försöksverksamhet med närradio har 9 § följande lydelse: "Den som bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av denna lag dömes till böter."

Inget av de nämnda lagförslagen innehåller något normgivningsmyndigande. Kompletterande föreskrifter kan därför endast meddelas med stöd av 8 kap. 13 § regeringsformen. Sådana verkställighetsföreskrifter kan emellertid inte vara straffsanktionerade. Orden "eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag" i 6 § förstnämnda lag saknar därför reell innebörd. Med hänsyn härtill bör orden utgå. Av samma skäl bör 9 § i den andra lagen ändras. I 9 § bör hänvisas endast till vad som enligt lagen skall vara straffsanktionerat, nämligen brott mot villkor som avses i 5 §.

Mot bakgrund av det sagda föreslås att 6 § lagen om avgift för innehav av televisionsmottagare får följande lydelse:

"Den som bryter mot 2 § dömes till böter, högst femhundra kronor."

Vidare föreslås att 9 § lagen om försöksverksamhet med närradio m. m. får följande lydelse:

"Den som bryter mot villkor som avses i 5 § dömes till böter."

Utskottet tillstyrker de båda lagförslagen med de förslag till ändringar som angetts i det föregående.

I motionen 1415 yrkas att samfund och ideella organisationer får vidgade möjligheter att genom s. k. intern TV överföra möten m. m. till andra lokaler. Motionen 1791 innehåller ett motsvarande yrkande.

Den i motionerna behandlade frågan har inte närmare berörts i radio-TV-propositionen. Frågan behandlades på sin tid av massmedieutredningen. Den har också tagits upp i riksdagsmotioner vid ett flertal tillfällen. Utskottet hänvisar till sitt senaste betänkande i ämnet (KU 1976/77: 38). Av betänkandet framgår bl. a. att inom ramen för reglerna i radiolagen har lagts fast vissa principer angående begreppet rundradiosändning genom ett i betänkandet återgivet avgörande 1976 av högsta domstolen.

Enligt 1 § radiolagen avses med rundradiosändning sådan radiosändning eller trådsändning som är avsedd att mottagas direkt av allmänheten, om sändningen icke är avsedd endast för en sluten krets, vars medlemmar är förenade genom en påtaglig gemenskap av annat slag än ett gemensamt intresse att lyssna på eller se sändningen. Någon ändring av denna paragraf föreslås inte i radio-TV-propositionen. I förslaget till 5 § första stycket radiolagen slås fast att regeringens tillstånd krävs för att sända radioprogram i rundradiosändning. Undantag från dessa krav är dels närradiosändning, dels vidareändning av radioprogram genom centralantennanläggning (5 § tredje och fjärde styckena).

Tillstånd till sändning enligt 5 § första stycket radiolagen avses att ges till programföretag genom avtal. Enligt radiolagen gäller för dessa företag som tidigare framgått krav på opartiskhet och saklighet.

I framtiden kommer i princip att finnas tre typer av rundradiosändningar, nämligen dels sådana allmänna rundradiosändningar som nu bedrivs av Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio, dels närradiosändningar och dels vidareändning av program genom centralantennanläggning.

Radioansvarighetslagen gäller för de allmänna rundradiosändningarna. För närradiosändningar kommer som tidigare nämnts en särskild lag om ansvarighet att gälla.

Rundradiosändningar, t. ex. genom kabelöverföring av ett evenemang från en lokal till en eller flera andra lokaler, kräver — om den inte bara är en vidareändning via centralantenn eller en närradio- eller när-TV-sändning — medgivande av regeringen genom avtal. Om man vill göra kabelsändningar generellt fria innebär det att ändringar måste göras så att begreppet rundradiosändning inte omfattar kabelsändning. Detta skulle medföra en rad konsekvenser. Bl. a. skulle varken radioansvarighetslagen eller annan tryckfrihetslagstiftning gälla kabelsändning. Ändringar skulle vidare behöva göras i bl. a. upphovsrättslig lagstiftning som

i väsentliga avseenden grundar sig på internationella överenskommelser.

Enligt utskottet bör en ändring i radiolagen i fråga om rätten till trådsändning inte göras utan en ingående undersökning av vilka effekter ett sådant frisläppande skulle leda till. Frågan faller inom de direktiv som lämnats den tidigare nämnda yttrandefrihetsutredningen som tillkallades förra året. Det får enligt utskottet i avvaktan på resultatet av denna utredning ankomma på regeringen att bedöma huruvida i vissa fall tillstånd kan ges till rundradiosändningar av den typ som avses i motionerna. Som nyss sagts bör någon ändring av radiolagen inte nu vidtas. Med hänvisning till det anförda avstyrks motionsyrkandena.

Stockholm den 20 april 1978

På konstitutionsutskottets vägnar

KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c)*, Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Holger Mossberg (s), Bertil Fiskesjö (c), Sven-Erik Nordin (c), Lars Schött (m), Bengt Kindbom (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kerstin Nilsson (s), Marianne Ståhlberg (s)*, Daniel Tarschys (fp) och Gusti Gustavsson (s)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Avvikande mening

av Hilding Johansson, Holger Mossberg, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kerstin Nilsson, Marianne Ståhlberg och Gusti Gustavsson (samtliga s) som ansett

dels att det avsnitt på s. 3 som börjar "Utskottet instämmer" och slutar "av kulturutskottet" bort ha följande lydelse:

Av största betydelse för radions och televisionens framtida inriktning är vakhållningen om en vidsträckt yttrandefrihet i dessa medier. Enligt utskottet finns med propositionens förslag risk för att detta krav inte blir tillräckligt tillgodosett. Den mångfald i programverksamheten som enligt propositionen bör eftersträvas uppnås inte enligt utskottets mening genom den föreslagna organisationsändringen. Avgörande betydelse härvidlag har i stället vilka riktlinjer som skall gälla för programverksamheten och de resurser som ställs till förfogande. Genom att programbolagen skall ingå egna avtal med staten och vart och ett för sig svara för att kraven på opartiskhet och saklighet samt balans i utbudet uppfylls innebär förslaget enligt utskottet betydande risker för en försämring av yttrandefriheten och mångfalden i programutbudet. Utskottet kan således inte godta propositionens lagförslag såvitt angår organisa-

tionsfrågorna, vilka närmare kommer att behandlas av kulturutskottet. Utskottet tillstyrker i detta avseende partimotionen 1796 (s) och avstyrker propositionen i motsvarande del.

dels att det avsnitt som börjar på s. 3 "Utskottet har" och slutar på s. 4 "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse:

Som anförs i partimotionen 1796 (s) innebär propositionens förslag på denna punkt en förändring jämfört med situationen i dag. Det stadgas i nuvarande radioavtal att programverksamheten i sin helhet skall präglas av skälig balans mellan olika åsikter och intressen. Detta betyder att ett partiskt program eller programinslag kan balanseras av ett annat inslag i andra kanaler. Denna bestämmelse har skapat förutsättningar för en vid yttrande- och informationsfrihet. Det bör erinras om att radionämnden vid flera tillfällen också har hänvisat till programutbudet i sin helhet vid sin bedömning av om ett program skall anses ha brutit mot kravet på opartiskhet och saklighet.

Propositionens förslag att vart och ett av programföretagen och de två TV-kanalerna skall bedömas för sig i det angivna hänseendet måste enligt utskottet innebära en kraftig inskränkning av den reella yttrandefriheten. Det finns således risk för att programmen blir mer utslätade, och att möjligheterna att göra kritiska reportage och kontroversiella program kraftigt beskärs. Utskottet förordar därför att den nuvarande bestämmelsen i avtalet om att programverksamheten i sin helhet skall präglas av skälig balans mellan olika åsikter och intressen skall gälla också i framtiden. Utskottets ställningstagande innebär ett tillstyrkande av motionen 1796 på denna punkt och avslag på propositionen i motsvarande del.

dels att det avsnitt som börjar på s. 4 "Som framgår" och slutar på s. 5 "denna del" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i partimotionen 1796 (s) finns det flera skäl att behålla den nuvarande formuleringen av demokratibestämmelsen. Det har efter hand utbildats en praxis både inom Sveriges Radio och radionämnden om hur bestämmelsen skall tolkas. Både Sveriges Radio och radionämnden liksom en majoritet av de remissinstanser som uttalat sig i frågan har också avstyrkt en ändring av formuleringen. En ny formulering kan befaras komma att skapa nya tolkningsproblem. Då något sakligt motiv för att ändra den nuvarande formuleringen inte har redovisats föreslår utskottet att den nuvarande formuleringen i avtalet oförändrad tas in i radiolagen. Enligt utskottet finns det heller inte något skäl att i själva lagtexten ta in formuleringen om hävdande av "principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet". Självfallet delar utskottet i sak de värderingar som propositionens förslag i denna del ger uttryck för. Denna innebörd ryms emellertid i formuleringen "de grundläggande demokratiska vär-

dena". Det bör framhållas att stadgandet bl. a. innebär en skyldighet att i programverksamheten fördöma rasism, våld och brutalitet samt att hävda jämställdhet mellan könen. Utskottets ställningstagande innebär ett tillstyrkande av motionen 1796 på denna punkt och avslag på propositionen i motsvarande del.

dels att det avsnitt på s. 7 som börjar "De förslag" och slutar på s. 10 "det föregående" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att radiolagen ändras i enlighet med ett inom utskottet upprättat förslag till lag om ändring i radiolagen (1966: 755). Förslaget har upptagits i bilaga till yttrandet. Utskottet tillstyrker propositionens förslag till ändring av radioansvarighetslagen.

Som inledningsvis framgått innehåller propositionen ett förslag till lag om försöksverksamhet med s. k. närradio. I partimotionen 1796 (s) har närmare utvecklats ett alternativ till hur en sådan försöksverksamhet lämpligen bör organiseras. Med motionens förslag erfordras inte någon särskild lagstiftning. Utskottet, som ansluter sig till motionen i denna del, har inte funnit anledning att närmare beröra de organisatoriska frågorna, vilka i stället får förutsättas komma att mer ingående behandlas av kulturutskottet. Med hänvisning till det anförda avstyrks propositionens lagförslag i denna del.

Till sist i detta sammanhang tar utskottet upp en lagteknisk fråga.

I förslaget till lag om avgift för innehav av televisionsmottagare har 6 § följande lydelse: "Den som bryter mot 2 § eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag dömes till böter, högst femhundra kronor."

Lagförslaget innehåller inte något normgivningsbemyndigande. Kompletterande föreskrifter kan därför endast meddelas med stöd av 8 kap. 13 § regeringsformen. Sådana verkställighetsföreskrifter kan emellertid inte vara straffsanktionerade. Orden "eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag" saknar därför reell innebörd. Med hänsyn härtill bör orden utgå. Utskottet föreslår sålunda att 6 § lagen om avgift för innehav av televisionsmottagare får följande lydelse:

"Den som bryter mot 2 § dömes till böter, högst femhundra kronor."

I övrigt tillstyrks lagförslaget.

1 Förslag till

Bilaga

Lag om ändring i radiolagen (1966: 755)

Härigenom föreskrivs att 3, 6, 7 och 11 §§ radiolagen (1966: 755)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²

Mottagare får innehas och användas av var och en.

Regeringen förordnar efter riksdagens hörande om avgift för innehav av mottagare. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer äger meddela närmare föreskrifter om sådan avgift och ordningsföreskrifter för användning av mottagare.

Regeringen äger meddela föreskrifter till skydd för teleheimlighet.

Mottagare får innehas och användas av var och en. *Om avgift för innehav av mottagare finnas bestämmelser i lagen (1978: 000) om avgift för innehav av televisionsmottagare.*

Den som i mottagare har avlyssnat telefonsamtal, telegram eller annat telemeddelande får ej obehörigen föra detta vidare.

Anordning, som automatiskt registrerar innehållet i radio- eller trådsändning, får användas tillsammans med mottagaren endast om regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medger det i särskilt fall. Sådant medgivande krävs dock ej om registreringen avser sändning som uppenbarligen är avsedd för allmänheten.

Bestämmelserna i denna paragraf om mottagare avse även återgivningsanordning som är ansluten till mottagaren. Bestämmelserna i paragrafen gälla ej navigeringsmottagare.

6 §³

Ensamrätten enligt 5 § skall utövas opartiskt och sakligt.

Ensamrätten enligt 5 § skall utövas opartiskt och sakligt *och med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet skall råda i rundradion.*

Med ensamrätten följer skyldighet att i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena.

¹ Lagen omtryckt 1972: 240.

² Senaste lydelse 1975: 128.

³ Senaste lydelse 1975: 218.

Nuvarande lydelse

Ensamrätten skall i övrigt utövas efter riktlinjer som fastställas genom avtal mellan regeringen och det aktiebolag som avses i 5 § första stycket.

Föreslagen lydelse

Ensamrätten skall i övrigt utövas efter riktlinjer som fastställas genom avtal mellan regeringen och det aktiebolag som avses i 5 § första stycket. *I sådant avtal får som villkor för ensamrätten intagas*

1. föreskrift om skyldighet att sända beriktigande och genmäle,

2. föreskrift till skydd för enskilds privatliv,

3. föreskrift om förbud mot kommersiell reklam eller mot program som bekostas av annan än programföretag,

4. föreskrift om skyldighet att på begäran av myndighet sända meddelande till allmänheten och

5. föreskrift om skyldighet att sända redogörelse som avses i 7 § andra stycket.

7 §

För granskning av radioprogram som förekommit i rundradiosändning finnes radionämnden. Regeringen meddelar närmare bestämmelser om nämndens verksamhet.

Om det föreskrives i avtalet mellan regeringen och det aktiebolag som avses i 5 § första stycket skall aktiebolaget sända redogörelse för beslut av radionämnden, vari aktiebolaget förklarats ha brutit mot bestämmelser i denna lag eller i avtalet mellan regeringen och aktiebolaget. Vad nu har sagts skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om dotterbolag eller annan till vilken ensamrätten enligt 5 § överlätitts.

11 §

Till böter dömes den som

1. underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som avses i 9 § första eller andra stycket, eller

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar ofullständig eller oriktig uppgift i anmälan som avses i 9 § första eller andra stycket, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Till böter, högst femhundra kronor, dömes den som vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som avses i 9 § tredje stycket uppsåtligen el-

Till böter, högst femhundra kronor, dömes den som bryter mot föreskrifterna i 3 § andra eller tredje stycket. Detsamma gäller

Nuvarande lydelse

ler av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Föreslagen lydelse

den som vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som avses i 9 § tredje stycket uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.